

Stanovisko IFOAM OE k právním předpisům o nových genomických technikách

IFOAM Organics Europe považuje návrh Evropské komise na deregulaci nových genomických technik (NGT) za zavádějící, nebezpečný pro evropskou autonomii osiv a odvádějící pozornost od agroekologických řešení potřebných k posunu zemědělství směrem k udržitelnosti. Ekologické zemědělství musí zůstat bez GMO i v budoucnu, včetně NGT. Zjišťování dohledatelnosti by nemělo zatížit zemědělce a zpracovatele, kteří si nepřejí používat NGT. Je nezbytné zajistit, aby právní požadavky umožňovaly koexistenci pro NGT a musí zahrnovat identifikaci a sledovatelnost produktů získaných prostřednictvím NGT.

Hlavní body připomínek IFOAM k návrhu nařízení:

- **Legislativní povinnosti GMO i pro kategorii NGT1** (NGT2 spadá do legislativy GMO).
- **Dohledatelnost i pro NGT kategorie 1** - pro rostliny NGT kategorie 1 je povinná dohledatelnost v celém produkčním řetězci odstraněna a nahrazena nedostatečnými ustanoveními, která zajišťují pouze minimální transparentnost na úrovni šlechtění a pěstování. Tím se nedaří zajistit skutečná opatření pro koexistenci, která závisí na povinné sledovatelnosti od jednoho hospodářského subjektu k druhému až ke konečnému spotřebiteli.
- **Nezatížit hospodářské subjekty** – stanovení o transparentnosti pro NGT 1 by přenesla ekonomickou a administrativní zátěž spojenou se zajištěním produkce bez geneticky modifikovaných organismů, včetně dodatečné identifikace, kontrol a testů, plně na hospodářské subjekty.
- **Kritéria rovnocennosti NGT rostlin s konvenčními rostlinami – příloha I** – tato příloha je pro IFOAM OE sporná a byla označena jako „vědecky nepřijatelná“ a odmítá zásadu předběžné opatrnosti. Příloha I uvádí, že rostlina NGT je považována za rovnocennou s konvenčními rostlinami, pokud se liší od rodičovské rostliny maximálně 20 genetickými modifikacemi. Evropská komise tedy zařadila do jádra rizikového profilu rostliny počet genetických modifikací, přičemž tvrdí, že pod tímto číslem není rostlina o nic riskantnější než tradičně pěstovaná rostlina, s čímž IFOAM zásadně nesouhlasí. I malé genotypové změny mohou mít velké fenotypové nebo environmentální důsledky. Také ne všechny mutace v genomu jsou v přírodě stejně pravděpodobné. Je vyžadováno důkladné posouzení rizik.

Detailnější informace

1. Koexistence

Možnosti koexistence produkce bez NGT s NGT:

- Identifikace výrobků získaných z NGT a dohledatelnost v celém výrobním řetězci, harmonizované na úrovni EU.

- Povinnost všech členských států zavést v právním rámci EU opatření pro koexistenci, včetně zákazu pěstování NGT v určitých produkčních oblastech, v nichž koexistence není možná.
- Vnitrostátní (nebo regionální) opatření pro koexistenci (případně na základě doporučení Komise), která stanoví závazná opatření na úrovni členských států a která vyjasní práva a povinnosti umožňující koexistenci (kodexy postupů, místní registry pěstování, kontroly vzájemného hodnocení, pravidla pro oznamování zpracování smíšených plodin, oddělovací vzdálenosti, doby setí, preventivní opatření atd.).
- Pro plodiny NGT kategorie 2 navrhnu členské státy opatření pro koexistenci (článek 24). Tato ustanovení o koexistenci by se měla vztahovat také na plodiny NGT kategorie 1, stejně jako se vztahují na GMO. Nezbytný je rovněž právní základ umožňující členským státům přijímat opatření pro koexistenci pro plodiny NGT kategorie 1, jako je např. separační vzdálenosti mezi poli, kde se pěstují NGT. Na rozdíl od ustanovení v článku 25 by měla být opatření pro koexistenci zahrnovat také možnost zakázat pěstování NGT v určitých oblastech produkce, kde by bylo příliš obtížné nebo příliš nákladné zajistit koexistenci.
- Přísný režim odpovědnosti a/nebo kompenzační fond pro odškodnění zemědělců v případě, že dojde k nežádoucímu výskytu NGT, který by měl být zaveden na národní úrovni (již zavedeno např. v Německu nebo Dánsku). Stanovit příčiny, vady a odpovědnost v případě nežádoucího náhodného výskytu NGT.

Příklad nefungující koexistence: Španělsko povoluje pěstování geneticky modifikované kukuřice MON810 a neexistují žádná vnitrostátní opatření pro koexistenci a nejsou zveřejňovány případy kontaminace. Současná opatření jsou tedy nedostatečná, neminimalizují riziko kontaminace a nechrání ekologické zemědělce, pokud ke kontaminaci dojde. V důsledku toho, přestože se na geneticky modifikovanou kukuřici MON810 vztahuje sledovatelnost, ekologičtí zemědělci mají ukončit pěstování ekologické kukuřice v regionech, kde se pěstuje GMO kukuřice, protože jejich pěstování je v rozporu s pravidly ekologického zemědělství. Vlastní kontrolní opatření nebyla dostatečná, aby je ochránila před kontaminací, a odběratelé dávali přednost jiným dodavatelům, aby se vyhnuli riziku kontaminace.

2. Dohledatelnost

Za funkční dohledatelnost se považuje následující:

- Povinnost oznamovatele uvádět informace o genetické modifikaci pro účely dohledatelnosti (jak požaduje příloha IV nařízení (ES) č. 178/2002 a směrnice 2001/18/ES a čl. 5 odst. 3 písm. i) a čl. 17 odst. 3 písm. i) a j) nařízení 1829/2003).
- Použití „jednoznačného identifikátoru“ k identifikaci produktů, které obsahují GMO nebo se z nich skládají, včetně NGT, od první fáze uvedení na trh do dalších fází uvádění na trh, jak se v současné době používá v nařízení 1830/2003.
- Prohlášení hospodářského subjektu o použití GMO v případě, že produkty obsahují směsi GMO, spolu se seznamem identifikátorů GMO, které byly použity k vytvoření směsi.
- Požadavky na sledovatelnost, které se vztahují na každou složku potravin nebo krmné suroviny, která je vyrobena z GMO, jakož i na doplňkové látky vyrobené z GMO. V případě produktů, u nichž neexistuje seznam složek, je třeba uvést, že výrobek je vyroben z GMO.

Na všech úrovních dodavatelského řetězce musí být vytvořen fungující systém koexistence – na úrovni zemědělce, zpracování, certifikace a maloobchodu, aby byla zaručena integrita dodavatelského řetězce

ekologické produkce a aby ověřování GMO/NGT nezatížilo zemědělce. Jednoduchý registr odrůd, který by byl přístupný šlechtitelům a zemědělcům (jak uvádí návrh nařízení), by proto nebyl dostačující.

3. Výjimky

Požadavek neuplatňovat výjimku z právních požadavků na NGT:

Zvláštní právní požadavky na NGT nelze stanovit na základě stávajících výjimek ze směrnice 2001/18/ES (uvedených v příloze I B), protože tato právní možnost by znamenala vyjmout NGT ze všech právních požadavků vztahujících se na GMO, včetně identifikace a sledovatelnosti. IFOAM Organics Europe vyzývá Komisi, aby zajistila, že i v případě, že NGT získají samostatný právní status nebudou vyjmuty z právních povinností GMO.

4. Dopad na nařízení EU o ekologickém zemědělství

Legislativní návrh týkající se NGT by měl vliv na stávající nařízení o ekologickém zemědělství (2018/848) a zejména na článek 11 (11.1-11.4) - zákaz používání GMO, zejména pokud jde o prokazování, že potraviny a krmivo jsou bez GMO (označení a dokumentaci – čl. 11, odst. 3). Článek 11 přímo odkazuje na směrnici 2001/18/ES, nařízení o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech 1829/2003 a nařízení 1830/2003 o sledovatelnosti a označování GMO.

Jakékoli přidání určitých NGT do stávajícího seznamu výjimek z právních požadavků v příloze I B, nebo jakékoli nové přidání určitých NGT do stávajícího seznamu výjimek z právních požadavků v příloze I B, výjimky ze směrnice 2001/18 založené na nových kritériích by automaticky umožňovalo používání těchto NGT v ekologické produkci, což by znamenalo, že Komise by vnutila ekologickým producentům používání NGT, aniž by jim poskytla právní a jiné informace o tom, jak identifikovat produkty vyrobené z NGT.

5. Další připomínky a požadavky IFOAM OE k návrhu nařízení:

- a) Návrh Komise předpokládá některá minimální ustanovení o transparentnosti pro kategorie 1, konkrétně nový veřejný registr (článek 9), informace o označování šarží osiva, které by měly být uvedeny na etiketě (článek 10) a další informace v katalogu osiva. Tato ustanovení jsou krokem správným směrem, ale nejsou dostatečná k tomu, aby umožnila zavedení opatření pro koexistenci pro celý dodavatelský řetězec. Dále, rozsáhlá ustanovení v rámci „mlčenlivosti“ (článek 11) významně ztěžují i minimální transparentnost informací a zpochybňují požadavky na transparentnost.
- b) Je nutné zajistit odstranění právních mezer ve směrnici 98/44/ES o patentovatelnosti. Tato směrnice v současné době umožňuje rozšíření rozsahu patentových nároků na vlastnosti plodin odvozené od genetické modifikace na tradičně pěstované plodiny. Dle návrhu o NGT by dopad patentování rostlin na inovaci ve šlechtění rostlin by měl být posouzena ve zprávě v roce 2026 jako součást širší analýzy trhu. Tento „odkládací“ přístup nepředstavuje skutečné řešení problému patentů blokující inovace ve šlechtění, což mnoho zúčastněných stran napříč všemi obory považuje za zásadní problém pro zachování evropské suverenity a nezávislosti v produkci osiv.

- c) Všechny NGT by měly spadat pouze do jedné kategorie (ideálně do kategorie 2 plodin NGT v návrhu Komise). Ošetření všech NGT podle ustanovení pro plodiny NGT kategorie 2 by umožnilo zjednodušení a zachování sledovatelnosti pro všechny NGT, což je nezbytné k zajištění koexistence v celém výrobním řetězci.
- d) Stávající legislativa EU o GMO (Směrnice 2001/18/ES, Nařízení 1829/2003) slouží svému účelu a měla by být zachována a uplatňována v plném rozsahu.
- e) Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (C-528/16), jež uznává, že legislativa o GMO se vztahuje i na „nové GMO“, které nemají dlouhodobě zdokumentovanou bezpečnost, musí být okamžitě uplatněno Evropskou komisí a všemi členskými státy.
- f) Rezistence – údajné přínosy NGT pro udržitelnost nebo odolnost vůči škůdcům jsou v současné době založeny na předpokladech – schopnosti některých modifikací zajistit dlouhodobou odolnost vůči škůdcům nebo chorobám. I kdyby některé odrůdy rostlin měly vyvinutou odolnost vůči určité chorobě, je nepravděpodobné, že by tato odolnost vydržela dlouho, protože nemoci vyvinou rezistenci. Ekologičtí šlechtitelé a zemědělci ze zkušenosti vědí, že rezistence založená na jediném genu nebo znaku je patogeny prolomena po několika generacích, což vede k tomu, že se odolnost sníží. Agroekologické přístupy, které vyžadují znalosti a systémový přístup, mají lepší dlouhodobé výsledky z hlediska udržitelnosti i prevence vzniku rezistence vůči škůdcům a chorobám.